اولین کنفرانس ملی
اقتصاد، مدیریت و حسابداری
۱۷ آذر ۱۳۹۵

بررسی تعیین فرهنگ قرض الحسنه در حمایت از ایجاد کسب و کار برای جوانان در سال 93

نویسنده:زمیفرا انصاری
استادیاردانشگاه واحد زاهدان دانشگاه دختران زاهدان
Zemi.ansari@gmail.com

نویسنده:سمیه جوینی
گروه حسابداری بازرگانی واحد زاهدان دانشگاه دختران زاهدان
Somaiejovyni00@gmail.com

چکیده

اگر فرهنگ نیکوی قرض الحسنه در جامعه حاکم شود جلوی بسیاری از مفاسد اقتصادی و نظام ربا گرفته خواهد شد و جامعه به سوی اعتدال پیش خواهد رفت . در اسلام قرض الحسنه تنها شیوه مبادلات پولی و مالی نیست ، بلکه با روشهای مختلفی میتوان این مبادلات را انجام داد . اگر فرهنگ نیکوی قرض‌الحسنه در جامعه حاکم شود جلوی بسیاری از مفاسد اقتصادی، و نظام چپاولگری ربا گرفته خواهد شد و جامعه به سوی توازن و اعتدال پیش خواهد رفت.در اسلام، قرض‌الحسنه تنها شیوه مبادلات پولی و مالی نیست، بلکه با روش‌های مختلفی می‌توان این مبادلات را انجام داد،اما تنها موردی که فرد برای اقدامات اقتصادی نباید انجام دهد، این است که در قرض نباید انتظار هیچ نوع سودی را داشته باشد و برای دریافت سود باید به قالب‌های عقود مبادله‌ای متوسل شود.باید جامعه را تشویق کنیم که نیاز جوانان برای ایجاد کسب وکار را تأمین کنند و یکی از بهترین شیوه‌های تأمین مالی برای ایجاد کار این است که از قرض‌الحسنه استفاده شود که هم کمک مالی برای افرادی است که نیازمند سرمایه‌ای برای اداره زندگی خود هستند و به دلایل مختلف دچار تنگنای مالی شده‌اند و هم زمینه را برای فعالیت‌های خیرخواهانه افراد فراهم می‌آورد و قرض‌الحسنه می‌تواند در فعالیت اقتصادی نقش مؤثری داشته باشد،میزان استفاده از این ابزار بستگی به میزان وجود انگیزه‌های خیرخواهانه در افراد وابسته است..
میزان استفاده از این ابزار بستگی به میزان وجود انگیزه های خیرخواهانه در افراد وابسته است . تقویت این انگیزه به معنای پیدایش شادابی بیش تر در عرصه اقتصادی جامعه است . گاهی برخی از افراد دچار مشکلاتی می شوند که بهترین راه تامین مالی برای آنها

قرض الحسنه است . . نیاز های خود مردم معمولا از همین قبیل هستند که ترویج فرهنگ قرض الحسنه میتواند تاثیر بسزایی در ایجاد امنیت اقتصادی و آرامش در زندگی اجتماعی ما داشته باشد و همبستگی جامعه را ارتقاء بخشد.

کلید واژگان : قرض الحسنه ، نیازمند مالی ، ربا ،کسب و کار ،اقتصاد

مقدمه

در دو دهه اخیر در بسیاری از کشورها، تأمین مالی خرد و کوچک؛ راهکاری مناسب برای ایجاد فرصت‌های شغلی جدید به‌ویژه فعالیت‌های خوداشتغالی و کاهش فقر و توانمندسازی افراد در مناطق کم درآمد مطرح شده است؛ به‌طوری که برخی کشورها در این زمینه به توفیق‌های چشمگیری دست یافته‌اند. در اقتصاد ایران، اعطای وام‌های خرد و خود اشتغالی از راه‌های گوناگون و از جانب نظام بانکی و برخی نهادهای رسمی و غیررسمی پرداخت می‌شود. بررسی‌ها و نتایج برخی مطالعات، بیانگر توفیق برخی از این نوع طرح‌ها است و برخی نیز به عدم توفیق آن‌ها اشاره دارد. با توجه به اهمیت موضوع، این مقاله در ارزیابی آثار تأمین مالی خرد بر کاهش فقر و نابرابری‌های درآمدی می‌کوشد؛ از این جهت بعد از اشاره به مبانی نظری موضوع و ارتباط میان سه مقوله اعتبارت خرد، کاهش فقر و برابری فرصت‌ها، به اختصار به مطالعات انجام‌شده درباره این موضوع خواهیم پرداخت. تجربه برخی کشورها در اجرای

برنامه تأمین مالی خرد شامل نکاتی ارزنده است که قسمت بعدی این مقاله را تشکیل خواهد داد. چارچوبی برای برنامه توسعه اعتبارات خرد با هدف کاهش فقر و نابرابری‌های درآمدی از راه ایجاد فرصت‌های شغلی ارائه خواهد شد. مبنای فعالیت صندوقهای قرض الحسنه، قبول سپرده های قرض الحسنه و اعطای تسهیلات به جوانان در قالب عقد قرض است .ماهیت عقد قرض به گونهای است که نباید بهرهای از قرض گیرنده دریافت شود و صندوق قرض الحسنه نقش واسطه میان قرض دهنده و قرض گیرنده را به عهده دارد .به این مفهوم که قرض دهنده یا سپرده گذار با نیت خیر و جهت کمک به افراد دیگر اقدام به افتتاح حساب و سپرده گذاری در صندوق قرض الحسنه می نماید و مدیران صندوق عمدتاً متقاضیانی را که اعضای معرفی کننده آنها وجوه بیشتری را در صندوق سپرده گذاری کرده اند جهت دریافت وام و تسهیلات در اولویت قرار میدهند.

بیان مسله

تعاملات بین اعتبارات خرد، فقرزدایی و برابری اجتماعی روشن است که برقراری عدالت اجتماعی از راه کاهش نابرابری های مادی و توزیع متعادل درآمدها صورت

می‌گیرد. کاهش نابرابری‌ها و توزیع عادلانه‌تر درآمدها از راه سازوکارهای مناسب در سطح کلان اقتصادی و اجتماعی هموارتر خواهد شد. سیاست‌های مناسب در دستیابی به عدالت اجتماعی براساس جریان وابسته‌ای که کلیه محورها و موضوعات با هم ارتباط نزدیک و تنگاتنگ دارند، تحقق اهداف را نزدیک‌تر خواهد ساخت. نکته این‌جا است که در جهت توزیع متعادل‌تر درآمد، همواره مناطق و نواحی گوناگون یا افراد جامعه یکسان بهره‌مند نمی‌شوند و این باعث خواهد شد که دستیابی به عدالت اجتماعی با وقفه طولانی‌تر امکان‌پذیر شود. چنانچه مناطق روستایی و افراد کم درآمد و فقیر در این فرایند از بهره‌مندی کافی برخوردار باشند می‌توان ادعا کرد که تحقق عدالت اجتماعی هموارتر شده است.

در مباحث عدالت اجتماعی مطرح است که برابری فرصت‌ها نقش مهمی در تحقق کاهش ناعادلانه امکانات خواهد داشت. از جمله ابزارهای تحقق این رسالت برای گروه‌های خاص جامعه (گروه‌های کم درآمد و فقیر) که همواره دولت‌ها بر آن تأکید دارند، برنامه‌های اعتبارات خرد است. این برنامه‌ها با هدف بهبود وضعیت اقتصادی، کاهش بیکاری و به وجود آوردن اشتغال به‌صورت خوداشتغالی و کارآفرینی، محو نابرابری‌های اجتماعی و کاهش فقر در مناطق شهری و روستایی و همچنین افزایش مشارکت زنان در بازار کار در بسیاری از کشورهای دنیا اتخاذ شده است و به همین منظور مؤسسات تأمین مالی خرد پدید آمدند. این مؤسسه‌ها حدود 10 میلیون خانوار در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را پوشش می‌دهند ((GomeZ.R and Senator.E (2003). این اعتبارات با میزان وام‌های کوچک می‌توانند باعث پدید آمدن فعالیت کوچک و جدید در روستا به‌وسیله زن روستایی یا در شهر به‌وسیله شهروند شوند و از این راه ضمن پدید آمدن اشتغال برای دریافت‌کننده تسهیلات موردنظر، وضعیت اقتصادی خانوار را با توسعه سرمایه‌گذاری‌ها و پس‌انداز افراد متحول سازد؛ پس این سیاست، کاهش فقر و کاهش نابرابری‌ها را به همراه دارد.

نکته اصلی این است که در برنامه اعتبارات خرد، موضوع اشتغال و کاهش فقر اهمیت به‌سزایی دارد. تخصیص اعتبارات خرد با سازوکار مشخص، برای پدید آوردن یک واحد کسب‌وکار کوچک جدید یا توسعه آن است که در حالت اوّل، تأمین سرمایه ثابت و در نتیجه پدید آوردن حداقل یک فرصت شغلی برای گرداننده واحد موردنظر و در حالت دوم تأمین سرمایه در گردش و کاهش هزینه تولید را به دنبال دارد.

نکته بعدی، گروه‌های هدف این نوع اعتبارات، است که افراد و خانواده‌های فقیر و کم درآمد و همچنین زنان روستایی را شامل می‌شود. با توجه به گروه‌های درآمدی، نخستین مسأله‌ای که باید به آن توجه کرد، چگونگی پدید آوردن کسب‌وکار جدید یا توسعه آن به‌وسیله این گروه خاص است. به همین منظور مشکلات گرفتن وام، وثیقه و بازپرداخت وام اعطایی از یک طرف، سازوکارها و حمایت‌های اجتماعی به‌صورت مکمل حمایت‌های مالی و از طرف دیگر سازوکارهای ایجاد گروه‌های دو یا چند نفری و ... را پیشنهاد می‌کنند؛ در نتیجه، نوعی نظارت خودکار برای نزدیک‌تر شدن به هدف این اعتبارات شمرده می‌شود که از اعطای تسهیلات بانک‌های تجاری در قالب قراردادهای گوناگون فراتر است. بدین ترتیب باید گفت که تأمین مالی خرد از یک طرف، خدمات اجتماعی و مالی را فراهم می‌کند که به تقویت سرمایه اجتماعی می‌انجامد و از طرف دیگر به‌کارگیری شیوه‌های مناسب آن و نظارت قوی باعث می‌شود اثربخشی آن در کاهش فقر و محرومیت‌های اجتماعی بیشتر شود؛ بنابراین ارائه اعتبار خرد به شاغلان و کشاورزان روستایی به‌صورت راهبرد می‌تواند به فرایند فقرزدایی و توسعه همه‌جانبه روستایی بینجامد.

ضرورت و اهمیت تحقیق

نظارت بانک مرکزی بر صندوقهای قرض الحسنه هرچند نقش بانک مرکزی در صدور مجوز برای صندوقهای قرض الحسنه در این مقررات حذف شده است، اما نقش نظارتی بانک همچنان پابرجاست .بانک مرکزی در صورت احراز تخلف پس از سه بار تذکر نسبت به ابلاغ مراتب ابطال پروانه فعالیت صندوق به شهربانی اقدام مینماید .در این صورت شهربانی نسبت به جلوگیری از فعالیت صندوق متخلف و توقف عملیات آن اقدام خواهد کرد و هیئت امنای صندوق متضامناً مسئولیت تصفیه حساب سپرده گذاران را برعهده خواهند داشت. مصوبه سال 1366 شورای پول اعتبار در ارتباط با صندوقهای قرض الحسنه مقدماتی را فراهم کرد که کار سنگینی که در سال 1367 در این شورا تعریف شده بود؛ به طور کلی از دوش بانک مرکزی برداشته شود. این امر تبعات بسیاری در بازار غیرمتشکل پولی داشت و منجر به رشد مؤسساتی شد که تحت عنوان صندوق قرضالحسنه در بازار غیرمتشکل پولی کشور به فعالیت مشغول بودند این مؤسسات علاوه بر اینکه آثار مخربی بر متغیرهای

کلان اقتصادی داشتند در سال 1382 و 1383 با ورشکستگی که در برخی از آنها به وجود آمد باعث ایجاد خسارات زیادی به نظام مالی کشور و بحران برای اقشار کم درآمد جامعه در شهرهایی همچون اصفهان، مشهد و تهران شدند.

اهداف اصلی

تعیین فرهنگ قرض الحسنه در حمایت از ایجاد کسب و کار برای جوانان

اهداف فرعی

تعیین فرهنگ قرض الحسنه در کمک به نیازمندان مالی در شهر زاهدان

تعیین فرهنگ قرض الحسنه در کاهش یا محو معضل بیکاری در جامعه

سوابق تحقیق

هر چند ادبیات مربوط به تأمین مالی خُرد محدود است، در عین حال، مطالعاتی با هدف بررسی ارزیابی عملکرد و اثربخشی اعتبارات خُرد در کاهش بیکاری و فقر انجام شده که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

گومز و سانتور (2003) در مطالعه‌ای به مقایسه عملکرد اعتبارات خرد به‌صورت انفرادی و گروهی با استفاده از دو مؤسسه بزرگ مالی که فعالیت پرداخت اعتبارات خرد در کانادا را برعهده دارند، در قالب الگوی اقتصادسنجی پرداخته و نشان داده‌اند که عملکرد وام‌های گروهی بهتر از وام‌های انفرادی است؛ زیرا در وام‌های گروهی، نظارت در خود گروه انجام گرفته، تحت کنترل هستند؛ پس وام گروهی همانند عناصر ازدواج، تحصیلات دانشگاهی، آموزش‌های مهارتی و در یک محله زندگی‌کردن (استقرار ثابت داشتن) وام‌گیرنده، در بازپرداخت اعتبارات اثر مثبت دارد و این بیانگر نقش مؤلفه‌های گوناگون اقتصادی و اجتماعی در افزایش کارایی مؤسسه‌های اعتبارات خرد و ارتباط آن‌ها با افراد وام‌گیرنده است.

لاویر (Lavoie, Mylene, 2002) در مقاله «زنان و اعتبارات خرد در ویتنام» نشان می‌دهد که برنامه‌های اعتبارات خرد باید با هدف‌گذاری استقلال مالی بیشتر برای وام‌گیرندگان فقیر همراه باشد، نه این‌که وابستگی به اعتبارات را بیشتر کند که این شرایط ممکن است به‌ویژه برای افراد فاقد سرمایه خطرناک باشد.

اسچرنیر(Schreiner, Mark, 1999) در مقاله‌ای این‌طور مطرح می‌کند که تأمین مالی خرد ابزار قوی برای کمک به افراد خیلی فقیرتر شمرده نمی‌شود؛ به‌ویژه آن‌که این ابزار به جای پس‌انداز و سرمایه‌گذاری بر اعطای وام تأکید داشته باشد.

مطالعه مکل ساس (Maclsaac, Norman, 1997) به این اشاره دارد که فقیرترین افراد جامعه به‌ندرت منافعی از اعتبارات

خرد را می‌برند؛ در حالی که نفع گروه‌های فقیر با درآمد بالاتر و متوسط از این اعتبارات بسیار بالاتر است. این مقاله سه نکته کلیدی را مطرح می‌کند: اوّل، اعطای اعتبارات خرد و اثرگذاری قوی آن بر کاهش فقر باید با دیگر برنامه‌های فقرزدایی ترکیب شود. دوم، اعتبارات خرد کنار دیگر خدمات مالی منافعی را برای فقیران و زنان همراه دارد که از آن به‌صورت ابزاری نه‌تنها برای ارتقای سطح درآمدی، بلکه نوعی حمایت درآمدی نیز شمرده می‌شود. سوم، در برایند اثرگذاری قوی اعتبارات خرد باید محدودیت‌هایی را شناسایی، و برنامه‌های اعتبارت خرد به‌ویژه برای زنان فقیر را از این محدودیت‌ها مستثنا کنیم. به‌طور کلّی این مطالعه نشان می‌دهد که برنامه‌های اعتبارات خرد نتایج مثبتی برای گروه فراوانی از فقیران و زنان را در پی داشته است.

همچنین مطالعاتی در مورد وام‌های گروهی انجام شده که می‌توان به مطالعات آهلین و تاون سند (Townsend and Ahlin, 2003) اشاره کرد که در آن، آثار نرخ بهره، اندازه وام و وضعیت افراد یک گروه بر چگونگی عملکرد گروهی و توفیق آن‌ها در بازپرداخت وام بررسی شده است. همچنین کارلن (Karlan, 2003) نیز اشاره دارد که بالابودن سطح سرمایه اجتماعی اثر مثبتی بر بازپرداخت وام در جامعه دارد و در جوامعی که دارای سرمایه اجتماعی بالایی هستند، اتخاذ برنامه‌های وام‌های گروهی برای افراد کم درآمد با هدف ایجاد اشتغال و کاهش فقر پیشنهاد شده است. ویدیک (wydick, 1999) نیز اعتقاد دارد که برخی از معیارهای محیطی در یک گروه مانند زندگی اعضای گروه در یک محله یا در همسایگی یک‌دیگر به مراتب می‌تواند مشکلاتی را که وام‌های انفرادی دارند حلّ کند.

در مطالعات داخلی، حسن‌زاده و قویدل (1384) در بررسی چالش‌های تأمین مالی خرد روستایی در ایران به مقایسه تطبیقی صندوق‌های قرض‌الحسنه روستایی و گرامین بانک بنگلادش پرداختند. در این مطالعه، نسبت‌های نفوذپذیری، خودکفایی مالی، ارزش سپرده به وام‌ها، ارزش افزوده به اعتبارات پرداختی و ارزش افزوده به تعداد کارکنان در مؤسسه یاد شده مقایسه شده است. مقایسه این صندوق‌ها با بانک یاد شده به‌صورت یک نهاد مالی موفق نشان می‌دهد که صندوق‌های قرض‌الحسنه در مواردی بسیار ضعیف‌تر از گرامین بانک عمل کرده است و به‌طور کلّی صندوق‌های قرض‌الحسنه به‌رغم ماهیت مجددی آن‌ها، نقش کمتری در کاهش فقر و توانمندسازی افراد نیازمند دارند.

نجفی و یعقوبی (1384) در مطالعه میدانی در استان فارس، موضوع مؤسسه‌های مالی رسمی و غیررسمی را تبیین کردند. نتایج نشان می‌دهد که اصلی‌ترین علت دریافت اعتبار کشاورزان از منابع رسمی و غیررسمی اعتباری جهت مصارف تولیدی است. بررسی هزینه‌های پنهان دریافت اعتبار نیز نمایان‌گر این است که هزینه‌های جانبی دریافت اعتبار از بخش رسمی بالاتر از بخش غیررسمی است. همچنین قشرهای کم درآمد روستایی بیشترین سهم دریافت اعتبار را از بخش غیررسمی داشته‌اند و تمایل به همکاری

کشاورزان با مؤسسه‌های مالی خرد بیشتر بوده که این امر آمادگی کشاورزان مناطق روستایی جهت تشکیل مؤسسه‌های مالی خرد را نشان می‌دهد.

افتخاری و عینالی (1383) در مقاله‌ای نشان می‌دهد که اثربخشی منابع اعتباری در بهبود شرایط زندگی روستاییان و کشاورزان خرده‌پا بسیار بالا است و این توفیق ارائه اعتبارات در توسعه روستایی در توسعه اقتصادی روستایی به‌ویژه در سطوح پروژه‌های خرد را نشان می‌دهد.

میرزا ابراهیم (1384) در مقاله‌ای به بررسی مسؤولیت‌های اجتماعی بانک کشاورزی با تأکید بر ارائه اعتبارات خرد به زنان پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که بانک کشاورزی از دیدگاه تأمین مالی خرد به انجام مسؤولیت‌های اجتماعی‌اش به خوبی عمل کرده است.

نجفی (1382) در مقاله‌ای نیز تأمین مالی خرد را کوششی برای بهینه‌سازی دستیابی فقیران و تهیدستان به خدمات وام و پس‌انداز به شمار آورده است. در این مقاله، تجربه بانک‌های گرامین بانک بنگلادش و راکیات اندونزی در جایگاه موفق‌ترین نهادهای مالی نمونه پرداخت‌کننده اعتبارات خرد، بررسی شده است. حسن‌زاده و ارشدی (1382) در مطالعه‌ای به ارزیابی و تجارب تأمین مالی روستایی در ایران و برخی کشورهای آسیایی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که طی دو دهه گذشته درصد نفوذپذیری وام‌های پرداخت شده میان خانوارهای روستایی افزایش یافته است. ضمن آن‌که متوسط بازده اعتبارات خرد کمتر از متوسط بازده سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی بوده؛ ولی اثرگذاری اعتبارات خرد در مقایسه با کلّ اعتبارات پرداختی بر تشکیل سرمایه ناخالص بیشتر است.

عرب‌مازار و فرزین معتمد (1382) شیوه‌های جدید برای تأمین مالی خُرد در جهت توانمندسازی قشرهای کم درآمد به‌ویژه زنان را مطرح کردند. در این مطالعه ضمن مقایسه بین ویژگی‌های طرح‌های اعتباری خرد در بانک کشاورزی، این‌گونه اعتبارات را در چارچوب چهار طرح و برنامه در بانک تحلیل کرده‌اند. در این بررسی، تحلیل عملکرد بانک کشاورزی در زمینه اعتبارات خرد در چارچوب این برنامه‌ها و براساس دسته‌بندی میزان وام پرداختی بانک صورت گرفته است.

فرزین معتمد و نعمتیان (1383) در بررسی‌های خود نشان دادند که اعتبارات خرد به‌صورت خدمتی حمایتی از سوی مؤسسه‌های مالی ارائه می‌شود. این مطالعه نشان می‌دهد که تأمین مالی خرد، افزون بر منافعی که از این راه به بانک‌ها می‌رساند، از

بازاریابی راهبردی آن‌ها نیز سرچشمه می‌گیرد.

با این وصف، پژوهش‌های انجام شده درباره اعتبارات خرد در جهت رفع فقر و گسترش اشتغال بیانگر آن است که موضوع با نگرش‌های خاص به‌ویژه برای مناطق کم درآمد و روستایی همواره به‌کار گرفته می‌شود و اثرگذاری تأمین مالی خرد برای فقرزدایی و دستیابی برابر کلیه افراد از این امکانات و فرصت‌ها به شیوه‌های چگونگی پرداخت‌ها، فرایند اعطای تسهیلات، نظارت بر حسن انجام فعالیت‌ها و غیره بستگی دارد؛ یعنی این‌که همواره تأمین مالی خرد به کاهش فقر نمی‌انجامد و این موضوع نیز در تجربه دیگر کشورها ملاحظه می‌شود.

تاریخچهٔ قرض‌الحسنه در ایران

در ایران، اولین صندوق قرض‌الحسنه به شکل امروزی آن در سال 1348 هجری خورشیدی در مسجد قدیمی لرزادهٔ تهران به نام «صندوق قرض‌الحسنه ذخیرهٔ جاوید» تأسیس شد. به‌تدریج، صندوق‌های قرض‌الحسنه در دیگر نقاط کشور، به‌ویژه شهرهای مذهبی، تأسیس شدند تا جایی‌که تعداد این صندوق‌ها تا پایان سال 1365 هجری خورشیدی بر 2500 واحد بالغ گشت بود.
اینک در کشور ما، گام‌ها فراتر از صندوق‌های قرض‌الحسنه رفته و بانک‌هایی با فعالیت انحصاری قرض‌الحسنه تحت عنوان «بانک قرض‌الحسنه» نیز شکل گرفته است. امروزه تأسیس و فعالیت سایر بانک‌ها و صندوق‌های قرض‌الحسنه تحت نظارت بانک مرکزی صورت می‌گیرد.

طبق گزارش نیروی انتظامی تعداد صندوق قرض الحسنه درایران

سال	1362	1363	1364	1365	1379	1383
تعداد	1400	1650	2000	2250	6000	7000

پیشینه قرض:

انسان چون یک موجود اجتماعی آفریده شده است و از طرفی هم نیاز های فراوانی دارد که همه برای برآوردن آن‌ها خود کفا نبوده وبه ناچار دست نیاز و استمداد به همدیگر دراز خواهد نمود تا هم نوعان با احساس و عواطف او دست امداد و کمک به سوی او دراز نموده و با قرض وهمکاری گره گشایی از کار افراد در مانده وتهی دست صورت گیرد.
قرآن مجید نیز از جریان فرهنگ «قرض الحسنه» در بین امت‌های پیشین خبر داده و آن را از میثاق‌های خداوند با بندگانش خوانده است لذا می‌فرماید: «وَ لقَد اَخَذَاللهُ میثاقَ بَنی اسراءیلَ وَ بَعَثنا مِنهُم اثنی عَشَرَ نَقیباً وَ قالَ اللهانی مَعَکُم لَئِن أَقَمتُم الصَلوهٔ وَ ءاتَیتُم

الزَکوهَ وَ ءامَنتُم بِرُسُلی وعَزّرتُمُوهُم وَ اَقرَضتُمُ اللهَ قَرضاً حَسَناً لَاُکَفِّرَنّ عَنکُم سَیِّئاتِکُم وَ لَاُدخِلَنّکُم جَنّاتٍ تَجری مِن تَحتِهَاالاَنهار» خدا از بنی اسرایل پیمان گرفت و از آن‌ها دوازده تا نقیب [= سرپرست] بر انگیختیم. وخداوند (به آن‌ها) گفت: «من با شما هستم! اگر نماز بپا دارید، و زکات بپردازید، و به رسولان من ایمان بیاورید و آن‌ها را یاری کنید و به خدا قرض دهید [= در راه او به نیازمندان کمک کنید]، گناهان شما را می‌پوشانم [=می‌بخشم]؛ و شما را در باغ‌هایی از بهشت که نهرها از زیر درختانش جاری است، وارد می‌کنم«. از این آیه قرآن هم مطرح بودن سنت کمک به نیاز مندان وانفاق در بین امت‌های یشین و هم مطلوب بودن آن نزد خدای متعال به خوبی فهمیده می‌شود، زیرا خداوند وعده خود را به بنی اسرائیل چنین تشریح می‌کند که خداوند به آن‌ها فرمود: من با شما خواهم بود و از شما حمایت می‌کنم وَ قالَ اللهانی مَعَکُم .

قرض الحسنه یکی از جلوه های زیبای یاری و دستگیری نیازمندان به شمار می رود و بدون تردید از دیدگاه تمام آیین ها مورد اهمیت می باشد و اسلام نیز توجه ویژه ای به مسئله قرض الحسنه نموده بطوریکه ریشه در قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه وآله و اهل بیت علیهم السلام دارد.

فرهنگ غنی قرض الحسنه با برانگیختن انگیزه های معنوی در صدد تنظیم رفتارهای افراد جهت رفع نیازهای اقتصادی است . قرض الحسنه در مقام پاداش از صدقه پیشی می گیرد. به گونه ای که امام صادق علیهم السلام در این باره می فرماید: برای من محبوب تر است که مالی را قرض دهم تا آن را صدقه بدهم(حرعاملی، بی تا، ج13، ص 68 ج55).

و در قرآن کریم در سوره های (بقره245)، حدید (11و18) تغابن (17) مزمل(20)، و مائده (12) قرض الحسنه تشویق و توصیه شده است.

این سنت در میان ملت های مسلمان جهان بعنوان نوعی عبادت رایج و متداول بوده و با قصد قربت و به انگیزه دریافت پاداش و بهره معنوی انجام می شده است.

جامعه اماری

تحقیق انجام گرفته از نوع تحقیقات پیمایشی است. این پژوهش به دلیل بررسی رابطه بین فرهنگ قرض الحسنه و کسب وکار انجام گرفته است و اطلاعات مورد نیاز برای این تحقیق ازطریق مطالعات میدانی (پرسشنامه) و همچنین روش کتابخانه ای و بانکهای اطلاعاتی از جمله اینترنت انجام گرفته است.

پرسشنامه های ما دارای جامعه 108 نفری با استفاده از فرمول کوکران استفاده شده است.

جامعه آماری این تحقیق که شامل 150 نفر می باشند با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه این تحقیق 108 نفر محاسبه شده است برخی از ویژگیهای جنسیت، میزان تحصیلات و سابقه خدمت)در قالب جداول و نمودارها ارائه گردیده است.

جدول (3-1) توزیع فراوانی گروهها به تفکیک جنسیت

جدول (3-2) توزیع فراوانی گروهها به تفکیک میزان تحصیلات

جدول (3-3) توزیع فراوانی گروهها به تفکیک سابقه خدمت

جدول(4)نتایج

روایی: روایی تحقیق به این موضوع می پردازد که آیا ابزار سنجش واقعاً آنچه را که قرار است سنجیده شود نشان می دهد؟

اطلاعات با مورد استفاده قرارگرفتن آمار توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند، در آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شده است.

حکمت دعوت بندگان به قرض الحسنه

«من ذالذی یقرض الله قرضاً حسناً فیضاعفه له اضعافاً کثیره والله یقبض و یبسطو و الیه ترجعون»

کیست که خدا را وام قرض الحسنه دهد تا خدا چندین برابر بر آن بیفزاید و خداست که محدود می کند وسعت می بخشد و همه به سوی او باز می گردید. قرض دادن به خدا مثال است برای انجام دادن عملی که ثواب و پاداش آن مطلوب است و این تعبیر برای دعوت مومنان به انجام عمل از روی لطف و مهربانی و تاکید بر پاداش دادن به آن است.

ویژگیهای قرض الحسنه

وام دادن بر دو نوع است:

1- وام دادن بعنوان قرض الحسنه (بدون عوض)

2- وام دادن همراه با عوض

تفاوت اساسی میان این دوگونه وام این است که:

1- قرض الحسنه به منظور جلب رضایت الهی صورت می پذیرد ولی معاوضه ای که از نامش پیداست به منظور دریافت سود دنیوی (عوض) انجام می گیرد.

2- قرض الحسنه هویتی معنوی دارد لکن وام معاوضه ای دارای هویت مادی است.

3- در قرض الحسنه بیشتر جنبه گره گشایی ملحوظ است لکن در وام های معمولی، (وام معاوضه ای) جنبه بهره کشی و به جریان انداختن پول و دستیابی به کارکرد آن بیشتر مورد توجه می باشد.

4- درباب قرض الحسنه حفظ کرامت و شخصیت وام گیرنده مورد توجه اکید می باشد. لکن در وام معاوضه ای این چنین نیست.

5- قرض الحسنه غالباً توسط انسان های آسمانی، آرمانی و خداباور مورد استقبال قرار می گیرد لیکن در وام معاوضه ای غالباً مسئله از این قرار نیست

نتیجه گیری

سنت نیکوی قرض الحسنه در آیین م مسلمانان جهت رفع نیازهای اقتصادی و کمک به هم نوعان خود همواره به هم پیروان این آیین توصیه شده و ربا بعنوان نقطه مقابل قرض الحسنه به شدت نهی و مزموم تلقی شده است.

قرض الحسنه یکی از جلوه های زیبای یاری و دستگیری نیازمندان به شمار می رود و بدون تردید از دیدگاه تمام آیین ها نیز مورد اهمیت می باشد و اسلام توجه ویژه ای به مسائله قرض الحسنه نموده بطوریکه ریشه در قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام دارد.

قرض الحسنه از منظر معصومین (ع) دارای پاداش فراوان و تاثیر مثبت در زندگی انسانها در دنیا و عالم آخرت دارد.

قرض الحسنه در اختیار قراردادن وقت مال است به غیر و جایگاه آن عبارت از این است که بعنوان نوعی از زکات در کنار زکاتهای واجب و مستحب در جهت برآوردن نیازهای موفین در رفع فقر از جامعه عمل می کمند قرض الحسنه مورد توجه قرآن و سنت علاوه بر رفع نیازمندان و حل مشکلات آنان در جهت تزکیه نفس زدودن گناهان و تربیت نفسانی قرض دهندگان بسیار موثر است.

منابع و مآخذ

1. قرآن کریم
2. نهج البلاغه
3. حرعاملی، بی تا،ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن ج3 وص 73
4. جمعی از مولفان، درس هایی از اقتصاد اسلامی قم، دانشگاه مفید 1384
5. کمیجانی ، اکلبر و هادوی نیا «درآمد بر جایگاه قرض الحسنه در اسلام و اثرات اقتصادی آن
6. عرب مازار، عباس و کتیجادی، سعید « جایگاه قرض الحسنه در نظام بانکی ایران اقتصاد اسلامی ش
7. آرام، احمد، ترجمه الحیاة، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1380 ش.
8. ابراهیمی، محمدحسین، قرض الحسنه، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ سوم 1378.

9. ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج3، ص 73

10. حسن‌زاده، علی و ارشدی، علی، «نقش اعتبارات خرد در توسعه روستایی»، مجموعه مقالات سیزدهمین کنفرانس سیاست‌های پولی و ارزی، تهران، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ایران، اوّل، پاییز 1382ش.
11. حسن‌زاده، علی و قویدل، صالح، «چالش‌های تأمین مالی خرد روستایی در ایران»، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، سال سیزدهم، ش 49، بهار 1384ش.
12. عرب‌مازار، عباس و فرزین‌معتمد، ارغوان، «نقش بانک کشاورزی در توانمندسازی روستاییان با بهره‌گیری از اعتبارات خرد»، فصلنامه پژوهشی بانک و کشاورزی، دوره جدید، ش 2، زمستان 1382ش.
13. فرزین‌معتمد، ارغوان و نعمتیان، حمیدرضا، «بازاریابی راهبردی در خدمات نوین بانک کشاورزی با بهره‌گیری از رویکرد تأمین مالی خرد»، فصلنامه پژوهشی بانک و کشاورزی، دوره جدید، ش 3، بهار 1383ش.
14. میرزا ابراهیم تهرانی، فاطمه، «بررسی مسؤولیت‌های اجتماعی بانک کشاورزی با تأکید بر ارائه اعتبارات خرد به زنان»، فصلنامه پژوهشی بانک و کشاورزی، دوره جدید، سال دوم، ش 8، تابستان 1384ش.
15. نجفی، بهاءالدین و یعقوبی، وحید، «تأمین مالی خرد، راه‌کارهای نوین برای کاهش فقر در جوامع روستایی»، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال سیزدهم، ش 49، بهار 1384ش.
16. نجفی، بهاءالدین، «تأمین مالی خرد، تجربه‌های جهانی و امکانات توسعه در ایران»، فصلنامه پژوهشی بانک کشاورزی، دوره جدید، ش 1، پاییز 1382ش

17 Asian Development Bank, Finance for the Poor: *Microfinance development*
Gomez. R and Santor. E, *"Do peer group members out perform individual borrowers? A test of peer group lending using Canadian Microcredit data"*, working paper, 2003.
Lavoic. M, *"Women and Microcredit in Vietnam"*, Anthropology department, Laval university, June, 2002.
Maclsaac. N, *The role of Microcredit in Poverty Reduction and promoting Gender Equity*, South Asia Partnership Canada, June 12, 1997.
Maddala. G, *The Econometrics of panel data*, vol. 1-2 Brookfield, 1993.
Raj, B and Bltagi, B, *Panel data Analysis, Heidelberg: Physicaver tag*, 1992.
Schreiner. M, *A Framework for the discussion of the social Benefits of Mircofinance*, Center for social development Washington University, June.
Weiss. J, Montgomery. H and Kurmanalieva. E, *"MicroFinance and poverty Reduction in Asia: What is the*

Evidence?”, ADB Institute, Research paper series. No.53, 2003.